

Rijksoverheid

wat is
jouw
idee.nl

Nederland
versterkt
verandert
vernieuwt

Inhoudsopgave

Voorwoord - Kajsa Ollongren	03	4 - Middenveldtafels: bedrijven en organisaties in gesprek	31
1 - Wat leverden meer dan 80 groepsgesprekken op?	04	• Samen leven	32
2 - De feiten en cijfers achter de groepsgesprekken	06	• Brede economische en maatschappelijke welvaart	32
• Hoe hebben we het aangepakt?	07	• Innovatie en digitalisering	33
3 - Waar gingen de groepsgesprekken over?	08	• Kwalitatieve leefomgeving	33
• Samen leven	09	5 - De wetenschap aan tafel	34
• Welvaart	12	• Transitie	34
• Wonen en verkeer	15	• Samen leven	34
• Onderwijs en werk	18	• Bestuurlijke veerkracht	34
• Geluk en ontspanning	21	• Economisch herstel	34
• Gezondheid	24	• Gezondheid en vitaliteit	34
• Natuur en milieu	27	6 - Media / free publicity	35
• Overkoepelende resultaten	30	7 - Gesprekken kun je ook zelf voeren!	36
		Colofon / Disclaimer	37

Wat is jouw idee?

Kajsa Ollongren

Rijksoverheid

Disruptie. Dat is wat corona de afgelopen anderhalf jaar voor ons betekend heeft. Deze crisis was er eentje zoals je weleens in de geschiedenisboeken ziet: één die het beeld dat mensen van zichzelf en de samenleving hebben, uitdaagt. Die zekerheden onzeker maakt, en de toekomst onvoorspelbaarder. Er is een vóór, en een ná zo'n crisis. En wij hebben er als land de afgelopen anderhalf jaar eentje meegemaakt. Onze samenleving heeft er in corona vtijd behoorlijk anders uitgezien.

De impact op ons dagelijks bestaan is groot geweest – voor de een soms nog meer dan voor de ander, ook als je geen corona hebt gekregen. Sommigen verloren dierbaren, velen moesten thuiswerken, we deden mondkapjes op, bedrijven hadden het lastig en veel feestelijkheden gingen niet door. Nu de crisis langzaam maar zeker op haar retour is, kunnen we voorzichtig gaan denken aan hoe het leven er ná de crisis uit komt te zien. We stellen onszelf vragen: wat wordt er anders? Wat blijft hetzelfde? Zou ik willen dat er iets verandert, en wat kan ik doen om daaraan bij te dragen? Welke lessen uit de crisis neem ik mee? De antwoorden op deze vragen kunnen ons allemaal helpen om béter uit de crisis te komen.

De antwoorden op deze vragen komen niet (alleen) van politici, of ambtenaren. Iedereen in Nederland heeft deze crisis namelijk op een eigen manier beleefd. Iedereen heeft zich aangepast aan een samenleving in crisis – dat was soms gemakkelijk en soms lastig. En iedereen heeft dus lessen geleerd en nieuwe inzichten opgedaan. Het zijn deze lessen en inzichten die de basis vormen van de antwoorden op bovenstaande vragen. Daarvoor moeten we in gesprek met de samenleving. Met jou.

Dat hebben we gedaan. De afgelopen maanden heeft er onder mijn sponsorship een dialoogtraject met de samenleving plaatsgevonden – de uitkomsten daarvan liggen nu voor je. Samen met 41 lokale bestuurders zijn we het gesprek aangegaan met maar liefst 600 burgers, professionals van 128 bedrijven en maatschappelijke organisaties en 50 wetenschappers. Mensen spraken met elkaar over hun ervaringen tijdens de coronacrisis. Over wat ze hebben gezien en geleerd. Over hoe Nederland stérker

uit de crisis kan komen, door niet alleen te herstellen, maar ook te vernieuwen. Deze gesprekken leverden niet enkel prachtige verhalen en inzichten op, maar waren ook een bron van verbinding die door veel mensen in de crisis gemist was.

Ik kijk met veel bewondering naar de dialogen. Wat een energie kwam er vrij bij de gesprekken, en wat is er veel besproken. Natuurlijk kwam persoonlijk leed aan bod: er waren veel kwetsbare gesprekken over eenzaamheid, armoede, en mentale problemen. En de zorg dat dit tot ver na de crisis een probleem blijft. Er werd ook veel gesproken over bewustwording als het gaat over een gezonde leefstijl, over een balans tussen werk en privé, maar ook over onze omgang met klimaat en de natuur. Veerkracht was verder ook een belangrijk thema. Mensen vertelden over nieuwe, creatieve initiatieven die ontstonden om in het 'nieuwe normaal' van de crisis elkaar te helpen om deze tijd door te komen.

Boven alles is de belangrijkste les uit het dialoogtraject voor mij, de enorme behoefte en energie die mensen hebben om hun ideeën en ervaringen te delen. Om met elkaar het gesprek aan te gaan. Om vooral zelf in actie te komen, samen met elkaar, om Nederland sterker uit de crisis te laten komen. Ik vat dit op als een oproep: herstel en maatschappelijke vernieuwing ná corona zullen we samen moeten vormgeven. Met burgers, bedrijven en het maatschappelijk middenveld, de wetenschap en de politiek. Daar blijven dialogen voor nodig.

De gesprekken geven aanknopingspunten om de samenleving beter en sterker uit de crisis te laten komen. Laten we deze gebruiken. We hebben daarvoor een eerste aanzet gedaan, door de uitkomsten te verwerken in een perspectief 'voor en door de samenleving' op Nederland na de crisis, waarin belangrijke keuzes en opgaves voor de komende jaren staan beschreven. Laten we daar samen de schouders onder zetten.

Veel leesplezier.

Kajsa Ollongren

Wat leverden meer dan 80 groeps-gesprekken op?

De Rijksoverheid organiseerde ruim 80 groeps-gesprekken, de zogenoemde dialoogtafels.

Burgers, bedrijven, maatschappelijke organisaties, de wetenschap, denkers en de overheid zelf dachten na over ideeën voor herstel en vernieuwing voor na de corona crisis. Hoe behouden en versterken we de goede dingen en hoe bieden we problemen het hoofd? Hoe maken we samen onze samenleving weer sterker?

In een vogelvlucht vind je hier de belangrijkste gedachten over hoe Nederland versterkt, verandert en vernieuwt.

Wat kwam in de knel en wat is ontkiemd?

Voor iedereen zijn tijdens corona zaken in de knel gekomen. Wel zijn er grote verschillen. Dat is de belangrijkste rode draad die naar boven kwam uit alle groeps-gesprekken – of dat nou met burgers, wetenschappers, bedrijven of maatschappelijke organisaties was. Men maakt zich zorgen dat bepaalde groepen veel harder geraakt zijn door de maatregelen dan anderen: jongeren, kinderen, horecaondernemers, kunstenaars, technici uit de cultuur- en evenementensector, mensen uit de reiswereld, arbeiders met flexcontracten, kwetsbare ouderen, mensen in armoede, mensen met een chronische of levensbedreigende ziekte, bepaalde migrantengroepen (denk aan arbeidsmigranten): zij betalen een hogere prijs. En daar maken mensen zich zorgen over – ook als ze er zelf er redelijk goed uitgekomen zijn: ‘Krijgen we geen winnaars en verliezers na de crisis? Dat is voor die mensen niet goed, en voor de samenleving ook niet’. Ervoor zorgen dat iedereen weer kan herstellen, is daarom een belangrijk thema.

Men maakt zich zorgen over de economische en gezondheidsschade. En ook over de mentale en sociale kosten van de crisis. Denk aan toegenomen eenzaamheid, stress en depressieve gevoelens. Maar ook aan rouw en verlies - van dierbaren maar ook van persoonlijke ervaringen (uitgestelde bruiloften, een gemist schooljaar...). En een grotere afstand tussen groepen in de samenleving – mensen maken zich zorgen dat corona de verschillen groter heeft gemaakt en

groepen van elkaar heeft losgeweekt. Vragen die dus leven zijn: hoe maken we straks tijd voor mentaal herstel en het verwerken van alles wat gebeurd is? En hoe versterken we de onderlinge verbindingen weer?

Aan de andere kant worden veerkracht en solidariteit onder mensen genoemd als positieve punten. Mensen en organisaties hebben initiatieven ontplooid om elkaar te ondersteunen - of zichzelf er goed doorheen te slaan. Veel mensen zijn zich ook bewuster geworden van wat echt belangrijk voor ze is – en ze zijn een beetje anders gaan leven: ze kopen meer lokaal, ze wandelen vaker, staan minder in de file, spenderen meer tijd met hun gezin... dat willen ze vasthouden. Men is wel bang dat dit snel weer wegebt als we teruggaan naar ‘normaal’: dat dan goede voornemens en nieuwe positieve gewoontes weer snel verdampen.

Ideeën voor de toekomst

In elke dialoog ging men ook met elkaar in gesprek over de belangrijkste wensen voor de toekomst: wat vraagt straks aandacht? Dat leverde zowel grote thema's op als hele concrete ideeën. Niet alles heeft aandacht nodig, sommige dingen zullen zichzelf herstellen. Maar er kwamen ook andere wensen los.

Wat vooral opvalt is dat die ideeën maar zelden over één thema gaan. Veel vraagstukken en de oplossingen daarvoor gaan over meerdere onderwerpen tegelijk. Een ‘aantrekkelijke

groene leefomgeving in de stad’ is bijvoorbeeld belangrijk vanwege mentale gezondheid (ontspanning), fysieke gezondheid (wandelen) en het versterkt de sociale binding in een wijk. Een thema als ‘thuiswerken’ is van belang voor meer rust en balans in het persoonlijk leven maar heeft ook financiële voordelen en milieueffecten. Een terugkerende opmerking is daarom dat ‘hokjesdenken’ niet helpt - het herstel en de vernieuwing vragen een integrale blik.

Vaak willen mensen daarbij ook verder gaan dan alleen het ‘repareren’ van datgene wat tijdens de coronaperiode in de knel is gekomen. De crisis heeft patronen en problemen die er al waren aan het licht gebracht of versterkt. Bovendien heeft de coronatijd mensen echt aan het denken gezet over het soort leven dat zij willen voor zichzelf en het soort samenleving dat ze voor zich zien. Dat betekent dat men voor een aantal dingen vooral terug wil naar het oude (denk aan: coronakilo's kwijt, weer naar kantoor en naar school, de terrassen en clubs open...) maar voor een aantal andere thema's juist naar een nieuwe situatie verlangt (bijvoorbeeld: een andere balans tussen welvaart, prestaties en welzijn, meer groen...). Sommige thema's die er al waren zijn meer op scherp komen te staan (de woningcrisis, kansengelijkheid in het onderwijs, duurzaamheid...). Mensen en organisaties voelen urgentie en momentum om nu er iets mee te doen. Daarom kwam ook regelmatig het idee terug om niet alleen in ‘actie’ te stappen, maar ook stil te staan en in gesprek te gaan over de gewenste toekomst en kansen voor vernieuwing.

Samen bouwen aan Nederland na de crisis

Daarbij geven zowel burgers als bedrijven, maatschappelijke organisaties en wetenschappers aan dat ze zelf willen meedoen en het ook belangrijk vinden dat herstel en vernieuwing met de samenleving plaatsvindt. Dit wordt versterkt doordat tijdens de coronacrisis op veel plaatsen kleinschalige burger- en bedrijfs-initiatieven tot bloei zijn gekomen. En door het besef dat zowel individuele als gezamenlijke verantwoordelijkheid nodig is.

Het idee om ontmoetingen – het liefst over bubbels heen - te organiseren kwam dan ook in veel gesprekken terug. Niet alleen als een manier om groepen in de samenleving weer dichterbij elkaar te brengen, waardoor mensen elkaar ook kunnen helpen bij thema's als eenzaamheid en het verwerken van persoonlijk leed. Maar ook om slimme oplossingen te vinden op thema's als gezondheid, brede maatschappelijke welvaart, geluk en ontspanning, onderwijs en werk.... In het organiseren van die ontmoetingen kunnen individuele burgers zelf een rol spelen, maar ook maatschappelijke organisaties zijn een belangrijke speler (denk aan sportverenigingen, welzijnsorganisaties, de kunst & cultuursector, religieuze organisaties....).

Het gegeven dat veel van de groepsgesprekken werden voorgezeten door burgemeesters, wethouders en een aantal provinciesecretarissen, bleken deelnemers erg te waarderen (overheid 'dichtbij'). En het leidde er ook toe dat er soms ter plekke al met lokale deelnemers naar ideeën voor buurt en wijk toegewerkt kon worden. Ook in de middenvelddialogen ontstonden op kleine schaal concrete initiatieven of werden lopende praktijken versterkt. Met name doordat mensen in ongewone combinaties met elkaar meedachten.

We hoorden het dan ook als een rode draad terug in de wens voor de toekomst: het doet er niet alleen toe welke thema's worden gekozen voor herstel en vernieuwing, maar dat burgers, maatschappelijke partijen, wetenschappers en bedrijven een actieve rol spelen in het bedenken en realiseren van oplossingen vindt men belangrijk. Dat doet recht aan de creativiteit en betrokkenheid die er in de samenleving is, en men vertrouwt ook op de effectiviteit van die lokale, kleinschalige oplossingen.

Iedereen is nodig

De dialogen zijn georganiseerd om allerlei partijen in staat te stellen met elkaar uit te wisselen en ideeën op te doen. We zagen dat ook gebeuren. In de burgerdialogen deelden mensen tips voor bijvoorbeeld wandelapps, staken elkaar aan om iets te doen voor iemand in hun omgeving, gingen weg met het plan om bijvoorbeeld ook zwerfafval te gaan rapen... Daarnaast ontstonden soms initiatieven, zoals een idee van een gemeente om met een groep mensen fruitbomen te gaan planten als hulpmiddel om sociale cohesie te versterken, of het organiseren van een kookles over gezonde voeding door een lokale boer in een klas van een jonge deelnemer. Bij de middenvelddialogen was - door de opzet van die gesprekken - meer ruimte om samen aan initiatieven te werken. Diverse organisaties gingen hier dan ook aan de slag met het meedenken en -doen in elkaars projecten. Denk aan vragen als: hoe zouden we ons succesvolle project rond duurzaamheid in scholen kunnen opschalen? Of: hoe kunnen we als bedrijf bijdragen aan het versterken van de digitale intelligentie van burgers? Ook wetenschappers namen uit hun dialogen ideeën mee voor hun eigen onderzoeken.

De rol van de overheid kwam regelmatig terug. Deelnemers kijken niet naar de overheid als ontwerper van een groot actieplan, maar wel als degene die komt met een brede, ambitieuze visie op de grote onderwerpen, en die een proces kan maken waarbinnen lokale overheden, bedrijven, andere organisaties en burgers worden uitgenodigd en samen een actieve rol kunnen pakken. In de zin van meedenken of concrete lokale oplossingen verzinnen. Het kan alleen samen, was het geluid.

Hoe was het om in gesprek te zijn?

De dialogen leverden niet alleen veel ideeën op, ze zorgden ook voor onderlinge verbinding, energie en inspiratie. De ruimte om persoonlijke verhalen te delen over zowel negatieve als positieve ervaringen droeg daaraan bij. Zowel het vertellen van het eigen verhaal als het horen van de verhalen van anderen zette iedereen aan het denken en versterkte de bereidheid om iets te gaan doen. Dat er enerzijds ruimte was om samen 'groot te denken' over wat echt belangrijk is maar ook om 'klein te doen' en het praktisch te maken: 'wat zijn eerste stappen?' was belangrijk. Mensen gaven aan het eind regelmatig terug dat ze zich gesterkt voelden, aangemoedigd, of hoopvol. Soms willen ze ook met elkaar in contact blijven.

Het gegeven dat de overheid vaak al aan tafel zat (in de vorm van een lokale bestuurder of ambtenaren van diverse ministeries of uitvoeringsinstellingen) en meedeed aan het gesprek werd positief ontvangen en versterkte het vertrouwen. Al met al gebeurde er in de dialogen dus al iets van precies dat wat er volgens de deelnemers na corona nodig is. In gesprek met elkaar. En aan de slag.

'Ik ben geen echte activist. Maar juist nú wil ik mensen inspireren.'

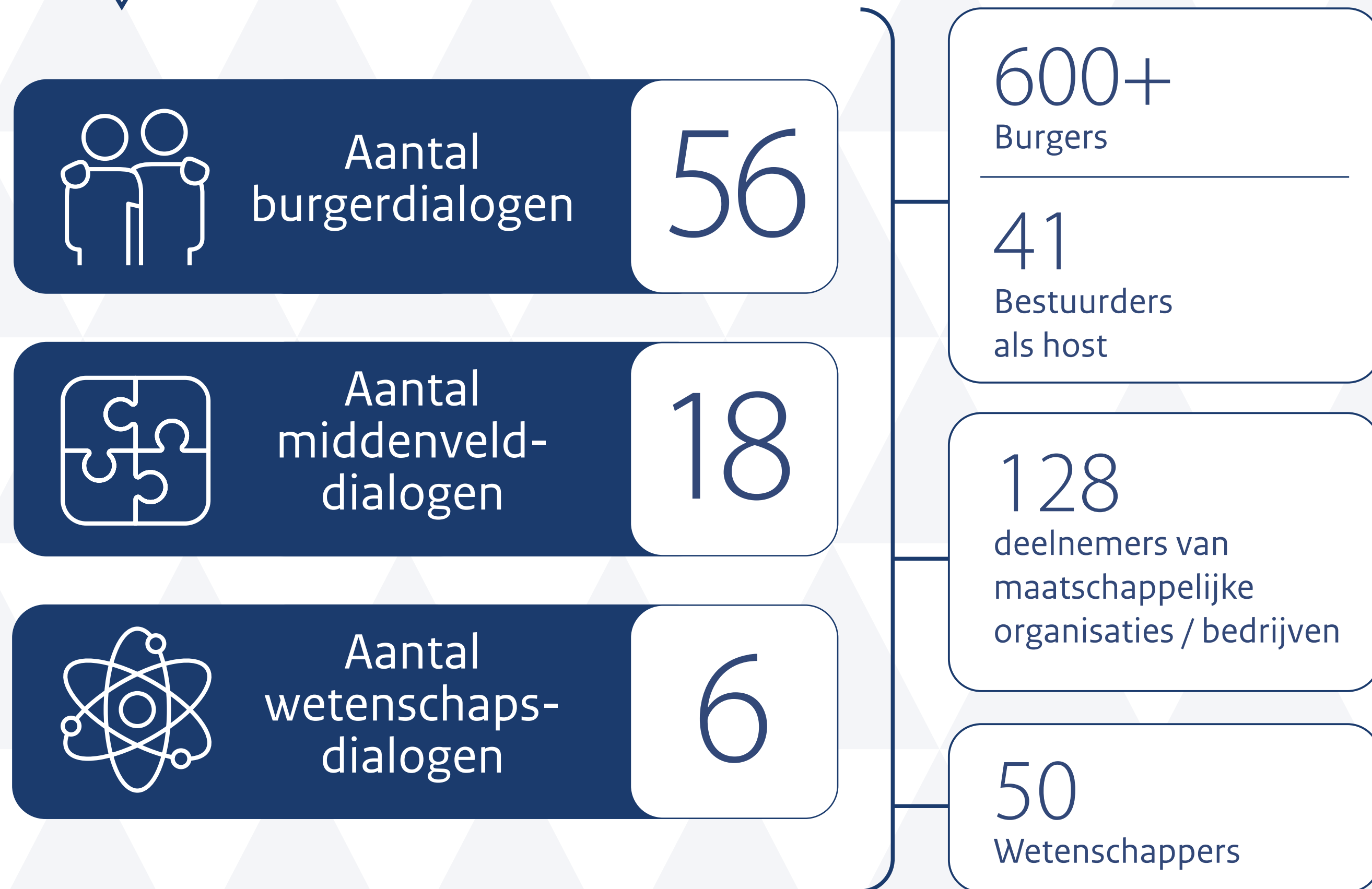
Isabel Boerdam, initiatiefnemer
Nationale Week Zonder Vlees

De feiten en cijfers achter de groepsgesprekken

Het corona virus maakte ons leven ingewikkeld. Met elkaar zijn we op zoek gegaan naar ideeën om te versterken, te veranderen en te vernieuwen. In groepsgesprekken met burgers, overheid, wetenschap en bedrijven. Luisteren naar elkaar. Ideeën opdoen. Dat bracht veel inspiratie. Positieve energie. En dit zijn de feiten en cijfers áchter deze groepsgesprekken.

80 Dialoogtafels

Hoe hebben we het aangepakt?

Er zijn (online) dialogen georganiseerd met (1) burgers, (2) maatschappelijke organisaties en bedrijven en (3) wetenschappers en denkers. De gesprekken met de verschillende doelgroepen waren verschillend van opzet. Wel stonden telkens dezelfde 3 vragen centraal: Wat is in de knel gekomen tijdens corona wat straks herstel verdient? Wat is ontkiemd dat de moeite waard is om vast te houden of uit te bouwen? En wat verdient (dus) aandacht in de fase na de crisis?

Er werden vooral dialogen georganiseerd rond de volgende zeven thema's

1. Geluk en ontspanning
2. Gezondheid
3. Samen leven
4. Natuur en milieu
5. Onderwijs en werk
6. Welvaart en inkomen
7. Wonen en verkeer

Maar ook een thema als 'digitalisering en innovatie' kwam aan de orde (bij een van de middenvelddialogen) en

bestuurlijke veerkracht (een van de wetenschapsdialogen was hieraan gewijd).

Van alle series gesprekken zijn rapporten gemaakt. Zodra ze af waren zijn ze telkens al gedeeld binnen de Rijksoverheid en via de publiekswaarsite www.watisjouwidee.nl zodat ze gebruikt konden worden door degenen die nadenken over herstel en vernieuwingsperspectief. In dit magazine bundelen we alle verslagen op een toegankelijke manier.

Leeswijzer:

De rapporten presenteren we hier per soort gesprek: eerst de burgerdialogen, dan de middenveldtafels en tenslotte de dialogen van de wetenschappers. De thema's voor de verschillende trajecten verschilden een beetje van elkaar, maar er zijn vier parapluthema's, herkenbaar aan hun eigen kleur.

- Samen leven: roze
- Welvaart en economie: geel
- Gezondheid en geluk: blauw
- Natuur en milieu: groen

Ook zijn er nog een aantal algemene onderwerpen, die niet aan een thema toe te wijzen zijn, zoals digitalisering en innovatie, of bestuurlijke veerkracht. Die onderwerpen hebben een blauwe kleur.

Je kunt dus per doelgroep zoeken (bijvoorbeeld: wat kwam er uit de groepsgesprekken met burgers over natuur en milieu?), of per thema (wat zeiden de wetenschappers, de bedrijven en maatschappelijke organisaties en de burgers over het onderwerp gezondheid?).

‘Ik zie uit naar mijn vaccinatie. Voor veel studenten voelen de afgelopen maanden als vergooide tijd. Ik kan niet wachten om het studentenleven op te pakken, nieuwe mensen te leren kennen, elkaar te ontmoeten en sociale contacten op te bouwen.’

Keya Smidt, student

Waar gingen de gesprekken over?

Wat kwam in de knel en wat is ontkiemd?

In maart en april 2021 organiseerde de Rijksoverheid dialoogtafels met burgers. Om erachter te komen rond welke onderwerpen mensen in gesprek wilden, zijn eerst verkenningsdialogen gevoerd met een diverse groep mensen uit het land. Daarbij was speciale aandacht voor groepen die extra geraakt zijn door de coronamaatregelen, zoals jongeren, kwetsbare ouderen, mensen in armoede, dak- en thuislozen, mensen met een chronische ziekte of beperking.... Met hen zijn kleinschalige gesprekken gevoerd om ook hun verhalen te horen.

In die gesprekken vroegen mensen aan elkaar: wat is er voor jou in de knel gekomen door corona? Maar ook: welke goede dingen zijn er voor jou ontstaan die je wilt vasthouden als corona weer naar de achtergrond verdwijnt? Mensen vertelden over eenzaamheid, sleur, geldzorgen, uitgestelde gezondheidszorg, verlies aan studiemotivatie, niet-gevierde verjaardagen en bruiloften. Maar het ging ook over nieuwe hobby's, meer tijd voor het gezin, wandelen in het groen en steun uit onverwachte hoek van burens.

VOOR DE RAPPORTEN VAN DE VERKENNENDE GESPREKKEN KLIK JE HIER.

37 groepsgesprekken over ideeën voor de toekomst

Uit de verkennende gesprekken ontstonden 7 thema's:

1. Geluk en ontspanning.
2. Gezondheid.
3. Samen leven.
4. Natuur en milieu.
5. Onderwijs en werk.
6. Welvaart en inkomen.
7. Wonen en verkeer.

Rond elk thema zijn 4 of 6 online dialogen georganiseerd – 37 in totaal. Wethouders en burgemeesters uit het hele land pakten de rol van gastheer of -vrouw. Mensen konden zich opgeven via www.watisjouwideo.nl of ze werden uitgenodigd door hun gemeente. Zo ontstond telkens een gemengde groep die met elkaar in gesprek ging rond de volgende vragen: wat verdient herstel, waar zie je kansen voor vernieuwing in de toekomst en vooral: wat zijn ideeën om daar mee aan de slag te gaan? Van elk thema maakten we een verslag.

Leeswijzer:

Op de volgende pagina's geven we van elk thema weer wat er aan de orde kwam in de gesprekken. Je kunt alles bekijken en zo een totaalbeeld krijgen, of voor een bepaald onderwerp de diepte induiken. Bij elk onderwerp is namelijk een themarapport gemaakt, waar je naar kunt doorklikken.

Samen leven

De corona crisis raakt iedereen, ongeacht afkomst, leeftijd, status of cultuur. Dat heeft het gevoel van samen vergroot. Er is meer aandacht voor elkaar. Zeker voor mensen die het extra nodig hebben. Wandelen met oudere mensen. Leerlingen helpen bij hun online lessen. Bewust kopen bij je lokale winkel, zodat die blijft bestaan.

Tegelijkertijd zien we dat het virus de verschillen vergroot. Sommige mensen zijn hun baan kwijt, terwijl er voor anderen niet zoveel verandert. Bepaalde mensen komen bijna niet meer buiten en zijn eenzaam, terwijl anderen juist druk ervaren omdat ze heel hard werken.

Terrassen, winkelstraten, stadions, de werkvloer: het zijn normaal plekken waar we allerlei verschillende mensen ontmoeten. Nu zien we elkaar minder. En de verschillende meningen over de corona maatregelen zorgen voor spanningen. De tolerantie naar elkaar staat onder druk.

‘De meest kwetsbare mensen met een beperking komen ontzettend in het nauw door corona. Ook door bureaucratische regels, bijvoorbeeld niet mogen zwemmen. Dat raakte me.’

Etchica Voorn, talentcoach, schrijver

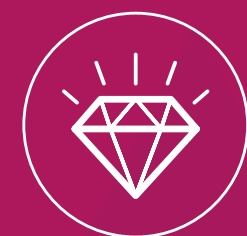
“Nederland is een vooruitstrevend land. We hebben een geweldig beeld van onszelf. Democratie. Ruimte om álles te bespreken. Racisme mag geen naam hebben. Het is een warm bad. Maar je kan nauwelijks meer bespreken wat níet goed is”, zegt Etchica Voorn. “Door corona zijn we allemaal op onszelf teruggeworpen. Ik denk dat onze kwetsbaarheid en alle shit veel duidelijker zichtbaar en voelbaar zijn door corona”, zegt Etchica. Ze is talentcoach en schrijver. Haar ervaringen als dochter van een Surinaamse vader en Nederlandse moeder heeft ze opgeschreven in haar boek Dubbelbloed.

Samen leven

Knel- en kiemverhalen

- Gemis aan sociale contacten met familie en vrienden, evenals de 'toevallige ontmoetingen'.
- Het sociale isolement waarin sommige ouderen, jongeren of mensen in een kwetsbare positie in terechtkwamen.
- Rouwen op afstand ervaren mensen als zwaar.
- Zorgen om verharding in de samenleving.
- + De creativiteit en initiatieven die in (lokale) gemeenschappen of in de persoonlijke sfeer ontstonden.
- + De reflectie die ontstond over wat echt belangrijk is in het leven en in de samenleving.
- + Rust in de stad (minder toerisme bijvoorbeeld).

Dromen

- Weer (spontaan) samenzijn en toevallige ontmoetingen.
- Bewegen in de buitenlucht om van de natuur te genieten en gezond te blijven.
- Aandacht, begrip en respect voor elkaar. Een samenleving waarin je 'mag zijn wie je bent'.
- Gelijkwaardigheid en kansengelijkheid.

Vier ideeën

- Een actieve rol van burgers in het ontplooiën van initiatieven gericht op verbinding en aandacht voor elkaar.
- Na de crisis het leven gefaseerd weer met elkaar oppakken, waarbij er extra aandacht moet uitgaan naar kwetsbare groepen en begrijpelijke communicatie voor iedereen.
- De fysieke ruimte zo inrichten, dat die uitnodigt tot meer ontmoeting.
- Burgers actief betrekken als het gaat om ideeënvorming voor de toekomst.

'Ik verlang naar het vrolijke en de spontaniteit in de samenleving. Ik kijk ernaar uit om weer evenementen te hebben waar mensen blij van worden. Door de evenementen ontmoeten mensen elkaar weer en dat is heel krachtig.'

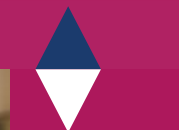
Wie zaten aan tafel?

- 6 gesprekken.
- 47 deelnemers totaal.
- Hosts kwamen uit de volgende gemeentes: Houten, Hof van Twente, Heemstede, Zutphen, Noordoostpolder, Hoogeveen.

Enkele procesobservaties

- Veel dromen van deelnemers rondom het thema gaan over sociale cohesie en kansengelijkheid in onze samenleving. Tegelijk lijkt het lastig om daar concrete ideeën bij te genereren.
- Veel deelnemers benoemden de dialogen zelf als manier om 'uit je bubbel' te treden en andere mensen te ontmoeten.

Samen leven

Een van de thema's die aan de orde kwam bij 'samen leven' was eenzaamheid onder ouderen.

Het gebrek aan contact en soms zelfs isolement wordt door veel ouderen genoemd als groot pijnpunt. Ze missen hun dierbaren, hun sociale contacten en het niet kunnen uitoefenen van hobby's. Zij kijken uit naar hun (klein)kinderen knuffelen, bezoek ontvangen en reizen. 'Iets gezelligs doen met elkaar, lekker eten of koffiedrinken. Het samenzijn. Maar ook de arm om me heen, elkaar even vastpakken. Dat mis ik heel erg. Ik heb me niet eenzaam gevoeld, maar wel heel erg alleen. En nog.'

Een van de thuiswonende ouderen kwam met het idee van buddy's. 'De gemeente heeft alle adressen van 60- en 70-plussers. Zou de gemeente al die adressen niet in een mand kunnen doen en ze koppelen aan buddy's. Gewoon: om een praatje te maken.

Rijksoverheid

vertelt: 'Ik ben een paar kilo aangekomen, dus sinds kort ben ik lid geworden van een sportvereniging. Ik wandel en doe leuke dingen.'

Door corona maken veel mensen een pas op de plaats. Ze ervaren dat ze persoonlijk even stilstaan. 'Ik heb een drukke periode achter de rug. Door corona staat ineens alles stil. Op zich kan dat natuurlijk geen kwaad. Je kunt je eens herbezinnen op wat belangrijk is en waar je jouw tijd aan besteedt. Is het die investering wel waard?' Ook de bezinning over onze maatschappij wordt besproken. Ik vind dat we voorzichtiger moeten zijn met globalisering. En door de pandemie wordt mijn aandacht voor vegetarisch eten en duurzaamheid veel sterker.'

Soms ervaren deelnemers die veranderingen als positief. 'Ik zou de rust wel willen behouden. Het is overall rustiger en dat valt echt op. Minder verkeer, minder mensen in de trein en meer mensen werken in de tuin. Ik hoop dat thuiswerken blijft. Het is normaal allemaal heel hectisch. We vliegen, rennen en hebben nooit rust. Mensen ontdekken nu nieuwe dingen. En ook op de straten is het 's avonds veel en veel rustiger. Die stilte ... ideaal.'

Ideeën voor de toekomst?

Maar hoe pakken we dan straks de draad weer op? Wat is belangrijk? Senioren zitten zelf vol plannen zoals gezonder leven. 'Ik hoop zo snel mogelijk mijn overtollige kilo's kwijt te raken. Maar dat zal niet lukken zonder bloed, zweet en tranen. Ik heb me voorgenomen om meer te letten op de etiketten in de supermarkt. Wat zit erin en welk percentage?'

Een van de deelnemers hield een pleidooi om ouderen actief te laten participeren in het meedenken over

oplossingen. 'Laat ouderen meer actief participeren in de samenleving. Er zijn veel ouderen die erg vereenzamen. Dat kan misschien nu niet even anders. Maar het is veel wenselijker dat deze ouderen actief betrokken worden in de samenleving. Dan maak je de samenleving als geheel beter weerbaar.'

En ze noemen allerlei zaken die de overheid kan doen:

- 'Goed steun verlenen aan degenen die dat écht nodig hebben.'
- 'Stimuleer woonvormen waarbij studenten gratis wonen en een dag per week aandacht besteden aan ouderen die wonen in hetzelfde complex.'
- 'Maak serieus werk van de milieumaatregelen. De Amazone wordt leeg gekapt omdat wij soja en palmolie willen, dat vraagt om principiële besluiten. Dat moeten we gewoon niet meer invoeren.'
- 'Wat ging fout en wat ging goed? De regering moet heel goed evalueren, zodat we in de toekomst beter voorbereid zijn op dit soort situaties. Hoe ging het met de ziekenhuizen, de GGD's en het vaccineren? Wat kunnen we leren van deze unieke crisis?'

In gesprek...

De senioren zijn vaak positief over de groeps gesprekken. Bijvoorbeeld over de ervaring zelf. 'De eerste keer beeldbellen! Dat viel echt mee.' Maar ook omdat ze de dialoog belangrijk vinden. 'Om mensen te laten nadenken, is protest af en toe heel belangrijk. Maar ook een dialoog, zoals nu. Zo blijven we in gesprek over het maken van keuzes en de effecten ervan. Vooral met buitenstaanders, want die hebben vaak een heel ander inzicht.' En dat is precies waar de dialogen van watisjouwidee.nl over gaan.

Er is overall veel voor de verzorgingshuizen gedaan, er kwamen zelfs buiten op straat muzikanten optreden. Maar voor ons was er niks. Met kerstmis heeft mijn gemeente me een pakketje gebracht, daar was ik echt heel erg blij mee.'

Heel veel senioren bewegen ook minder. Dat geldt zeker voor mensen in verpleeghuizen. 'Ik was gewend iedere dag met de trap naar boven en beneden te gaan voor mijn dagelijkse beweging. Daarna ging ik voor mijn ontspanning buiten wandelen, maar nu kom ik niet meer buiten.'

Oudere mensen maken zich ook zorgen om anderen zoals jongeren, mensen in kwetsbare posities of mensen die ziek worden en sterven. 'Ik heb meer aandacht voor mensen met een kwetsbare gezondheid. Zij hebben veel te lijden gehad onder de corona crisis. Veel onderzoeken en behandelingen zijn stopgezet. Het enige wat ze kunnen doen is in isolatie leven. Bij het vaccineren is er geen voorrang voor veel van deze mensen.'

Zien ze ook lichtpuntjes?

Oudere deelnemers zien ook positieve punten. De flexibiliteit van de dokters om mensen telefonisch of digitaal te spreken wordt bijvoorbeeld genoemd. Mensen verzinnen creatieve oplossingen zoals beeldbellen of andere oplossingen. Door ouderwets brieven te schrijven, blijven mensen zonder computer ook in contact. Ze proberen er wat van te maken, door bijvoorbeeld meer op pad te gaan in hun eigen omgeving. Of nieuwe hobby's op te zoeken. Een gepensioneerde deelnemer

wat is
jouw
idee.nl

Welvaart

De corona crisis maakt een ongelooflijke creativiteit los bij bedrijven en horeca. Veel winkels en restaurants maakten snel de omslag naar 'online' winkelen en maaltijden bezorgen. Burgers steunen hun lokale ondernemers. Steunpakketten van de overheid helpen kleine ondernemers en ZZP-ers te overleven.

Mensen gaan zich omscholen. Oplossingen als online solliciteren zijn snel ingevoerd. De druk om te presteren nam af. Sommige mensen waarderen daardoor ook een nieuwe balans: meer rust, minder rennen.

Tegelijk zijn er grote financiële zorgen: armoede, schulden, mensen die hun werk zien verdwijnen, jongeren die moeite hebben om werk te vinden... En zoals er mensen zijn die het minder druk kregen, zo zijn er ook mensen bij wie de stress en druk enorm toenam.

'Ik leer van tegenslagen.
Dat maakt ze waardevol'

Nina Hooimeijer, horeca-ondernemer

Nina Hooimeijer is bestuurskundige. Haar streven is: mensen gelukkig maken. Dat doet ze als eigenaar van een jazzclub en restaurant in Rotterdam. Met zestig medewerkers. De corona crisis is een forse tegenslag. "De overheid vraagt veel van de horeca. Hun visie? Maak eerst je reserves maar op. Maar mijn inkomsten investeer ik in mijn bedrijf. Het beeld van dikke auto's, grote huizen en verre reizen bij horeca-ondernemers klopt niet." Nina verkocht vorig jaar het huis van haar overleden moeder. Een mooie erfenis als investering in haar zaak.

"Mijn bedrijf redden geeft ook energie. Hoe krijg ik de omzet omhoog en de kosten omlaag? Dat is óók ondernemen. Zeker in tijden van tegenwind. Je moet je daar wel op instellen en positief blijven denken. Mijn motto is: leer van je tegenslagen, maak er het beste van. Dat vraagt wel wat van je, maar dan is dit geen verloren tijd. Sterker: dat zorgt voor waardevolle inzichten."

Welvaart

Knel- en kiemverhalen

- Groepen die extra geraakt zijn hadden het vaak al moeilijk. Anderen zijn juist bijna niet geraakt in hun welvaart.
- Jongeren zijn hard geraakt in hun welvaart: zowel in de portemonnee als in het volgen van goed onderwijs.
- Mensen ervaren sociale armoede in de coronacrisis: weinig sociaal contact.
- + Veerkracht en creativiteit zorgde voor het omvormen van werk maar ook elkaar meer te helpen.
- + Thuiswerken draagt bij aan welvaart.

Dromen

- Mensen die extra geraakt zijn ondersteunen om hun leven terug op te bouwen.
- Een betere verdeling van (brede) welvaart in Nederland.
- Nieuwe verbindingen, saamhorigheid en solidariteit in de samenleving.
- Toekomstgerichtheid: een wens om verder vooruit te kijken en Nederland te veranderen op gebied van duurzaamheid, voedsel, educatie en huisvesting – voor toekomstige generaties.

Drie ideeën

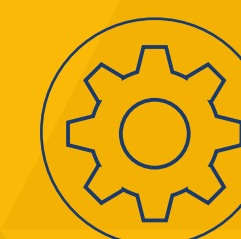
- Investeren in kleinschalige en maatschappelijke initiatieven en sociaal ondernemen (bijvoorbeeld 'Tour du boer').
- Aandacht voor onderwijs en educatie in brede zin, om zo bijvoorbeeld omscholing mogelijk te maken, maar ook zoveel mogelijk kinderen en jongeren kans te geven om een diploma te halen (denk aan een brede school waar kinderen na school kunnen blijven voor huiswerk).
- Burgers en kunstenaars een grote rol geven in het verbinden van mensen en het faciliteren van sociaal en maatschappelijk herstel.

‘We hebben niks aan economische groei als mensen niet eens een dak boven hun hoofd hebben.’

Wie zaten aan tafel?

- 4 gesprekken.
- 35 deelnemers totaal.
- Hosts kwamen uit de volgende gemeentes: Castricum, Baarn, Tynaarlo, Oss.

Enkele procesobservaties

- De dialogen werkten bemoedigend, mensen vonden inspiratie en soms zelfs 'hoop'. Door de herkenning bij elkaar (over verschillende groepen heen) rond de brede invulling van welvaart 'voor iedereen', en door de praktische initiatieven die al boven kwamen om dit te stimuleren. Daarom benoemden ze ook regelmatig dat dit soort dialogen deel van de oplossing zou kunnen zijn.

Welvaart

Hoe komen we hier beter uit?

In deze tijd neemt het gevoel van samen toe: “Ik voel me alleen maar ik merk dat sommige mensen me juist een duwtje in de rug geven. We helpen elkaar er door heen. Je hebt altijd wel iemand dichtbij je staan, die je er wel door heen helpt. Heb vertrouwen! Je moet er voor elkaar zijn in deze donkere dagen. Sowieso.”

Ook is er tijd om nieuwe hobby's te ontdekken: “In het begin van corona was het lastig maar ik ben wel nieuwe hobby's gaan ontdekken. Je moet er toch weer tegenaan. Ik ben gaan mediteren en meer gaan lezen. Ik heb nu meer tijd. Ik ben ook cold showers gaan nemen, de Wim Hof methode uitgeprobeerd.

Vroeg opstaan zodat ik toch een ritme heb en niet alleen voor de online lessen. Vooral veel nieuwe hobby's leren kennen en meer structuur en plannen: dat neem ik mee als corona over is.”

In online lessen en colleges zitten ook voordelen: “Voor sommige zaken hoeven we eigenlijk niet naar school te gaan. Bij simulaties bijvoorbeeld die we toch op school op onze computers doen, dat maakt eigenlijk niet zoveel

uit of we dat nu thuis doen of daar. Het scheelt bovendien reistijd. Dus ik denk dat dat wel een voordeel is, ook al is het gedwongen tot stand gekomen, om ook online lessen te volgen thuis.”

watis
jouw
idee.nl

Wonen en verkeer

Ineens zijn files opgelost door de corona-crisis. Veel mensen werken verplicht thuis. Werkgevers en werknemers zien ineens dat het kán. Minder reizen vertaalt zich in een lagere verkoop van auto's en minder uitstoot. Ook neemt de drukte af in steden die normaal uit hun voegen barsten.

En mensen wandelen meer dan ooit: in natuurgebieden, maar ook in hun eigen wijk of park. Het lijkt wel of we het groen om ons heen meer zien en waarderen. En minder files en meer tijd thuis met het gezin bevalt veel mensen goed.

Tegelijk roept het thuiswerken ook vragen op. Vragen over de verbinding met collega's bijvoorbeeld. Of over een goede thuiswerkplek: niet iedereen heeft thuis een eigen werkkamer.

‘Ik maak nu andere afwegingen. Voor overleg van een uur stap ik niet in de auto.’

Tanja Lenzion, CEO Antea Group Nederland

“Thuiswerken was lang niet altijd ideaal. Mijn wifi viel af en toe weg. Bij videobellen kwam ik continu in ‘freeze’ tijdens gesprekken. Daar was ik helemaal klaar mee. Ik heb een internetkabel van de meterkast via de trap naar mijn werkkamer getrokken. Niet fraai. Mijn partner was niet blij met deze oplossing.”

“De 1.600 medewerkers van Antea Group werkten nooit thuis. Van de ene op de andere dag moest 70% thuis gaan werken. Wij hebben alle medewerkers een thuiswerkplek aangeboden: een bureau, stoel en scherm. Ook maken we nu andere afwegingen: voor een vergadering of overleg van één uur, gaan we niet meer twee uur in de auto zitten. We hoeven elkaar echt niet iedere dag te zien, dat was dé grote eyeopener van 2020. Afgelopen jaar was een goed jaar met dezelfde productiviteit en het laagste ziekteverzuim van de afgelopen jaren. Dat zet mij wel aan het denken. Medewerkers krijgen er stress van dagelijks in de file te staan. We zullen in de toekomst standaard een á twee dagen thuis werken; dat betekent minder verkeer op de weg en niet meer twee uur in de file.”

Wonen en verkeer

Knel- en kiemverhalen

- (Toegenomen) krapte op de woningmarkt: geen (eigen) betaalbaar huis kunnen vinden.
- Slechte condities voor thuiswerken (of - studeren), zoals gebrek aan ruimte of rust in gezin.
- Toegenomen drukte in natuurgebieden en parken.
- Verminderde mogelijkheden voor gebruik van het Openbaar Vervoer.
- + De voordelen van thuiswerken: rust, balans, milieu.
- + (Her)waardering voor de natuur en het groen (ook dichtbij huis).
- + Rustiger OV, meer ruimte in de trein.

Dromen

- Aantrekkelijke leefruimte met groen in de eigen omgeving.
- Woonruimte voor iedereen.
- Duurzame manieren van vervoer.
- De mogelijkheid tot thuiswerken op een flexibele manier.
- Een andere houding en bewustwording van mensen ten aanzien van de leefomgeving (verantwoordelijkheid en betrokkenheid).

Vier ideeën

- Creatieve, out-of-the-box manieren bedenken om meer woonruimte te creëren. De creativiteit van de samenleving daar ook bij gebruiken.
- Aantrekkelijke buitenruimtes met groen realiseren – met burgers samen.
- Thuiswerken mogelijk maken op een verantwoorde manier.
- Werkgevers spelen hierin een rol.
- OV en andere duurzame vormen van vervoer aantrekkelijk maken.

‘Ik heb het idee dat er een herwaardering voor natuur is gekomen en voor mij mag dat meer. Ik heb niets tegen flats, wel tegen veel beton. De mens heeft groen nodig.’

Wie zaten aan tafel?

- 4 gesprekken.
- 28 deelnemers totaal.
- Hosts kwamen uit de volgende gemeentes: Emmen, Vijfheerenlanden, Heemskerk, Aa en Hunze.

Enkele procesobservaties

- Er zat veel creativiteit en energie in de dialogen: mensen leerden van elkaar – zowel over andermans woonomstandigheden als door concrete ideeën en kennis.
- Bij een deel van de thema's voelen mensen zich als burger onmachtig en kijken ze naar de overheid. Maar ze willen ook graag zelf een rol spelen.

Wonen en verkeer

Hoe behouden we de voordelen van thuiswerken na corona?

Eén van de onderwerpen die regelmatig terugkomt in de dialogen is thuiswerken. Al lange tijd is het devies: werk zoveel als mogelijk thuis. Hoewel dit niet voor alle beroepen opgaat, zijn er veel mensen voor wie dit geldt. Veel gespreksdeelnemers zien er voordelen in. Soms is het wel wat druk om thuis te werken, vooral als schoolgaande kinderen ook thuis lessen volgen. En mensen missen hun collega's.

Maar men ziet vooral ook voordelen van thuiswerken. Een betere balans tussen werk en privé bijvoorbeeld. Je bent wat meer baas over eigen tijd. Tussendoor wat huishoudelijke klusjes uitvoeren is veel gemakkelijker. Even een boodschap doen, of een afspraak met de fysio of een tandarts is eenvoudiger in te plannen op een thuiswerkdag. Tijdens de lunchpauze een wandeling maken of even hardlopen, lijkt ineens veel normaler. Je kunt gemakkelijk wat langer doorwerken als je in een goede flow zit – of even een onderbreking inlassen als je vast zit. Doordat er minder reistijd is voelen mensen zich meer uitgerust. En ze zien minder woon-werkverkeer ook als gunstig voor het milieu.

Er kwamen een paar ideeën op om de voordelen van thuiswerken vast te houden:

- Werkgevers kunnen thuiswerken blijven stimuleren door vergoedingen, bijvoorbeeld voor de energierekening.
- De overheid kan werkgevers stimuleren om thuiswerken in stand te houden. Bijvoorbeeld door het te belonen, maar misschien ook wel door werk op kantoor te belasten.
- Mensen zelf spelen ook een rol: wie bewust kiest om een deel van de tijd thuis te blijven werken, levert een bijdrage aan minder files, minder CO2-uitstoot, meer rust en ruimte, en een betere balans tussen werk en privé.

Onderwijs en werk

Iedereen is verbaasd over de snelheid waarmee we in ons land over zijn gegaan op digitaal onderwijs. Lessen zijn toch doorgegaan. Veel viel er ook weg: de persoonlijke ontmoeting met docenten, het contact met leeftijdsgenoten, praktijkvakken. Ondanks inspanningen van scholen, vrijwilligers- en initiatieven als 'thuishulpmaatjes' en mini-ouder-scholen is dat gat niet opgevuld. Kinderen en studenten hebben last van de lange periode van online onderwijs. We zien leerachterstanden, eenzame jongeren en zelfs stress en depressie.

Tegelijkertijd zien we ook jeugdigen die zich juist beter voelen door de relatieve rust. Omdat de arbeidsmarkt verandert, zijn ook veel volwassenen weer naar school gegaan omdat hun baan verdween. Sommige ZZP-ers houden het niet vol en kiezen voor vast werk. Dat levert vaak pijn op, maar soms ook mooie voorbeelden, van mensen die een carrièreswitch maken.

‘Ik vind mijn deelname aan de dialoog heel waardevol. Het verrast mij dat je in een digitale dialoog met mensen die je niet kent, toch allemaal snel een diepere laag kunt raken.’

Juf Daisy, leerkracht Venray, finalist Beste Leraar van de Wereld

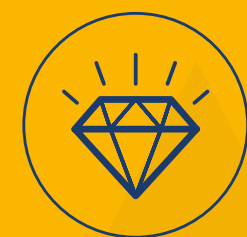
Daisy is een bijzondere juf, ze werd leraar van het jaar en kwam internationaal bij de beste tien leerkrachten ter wereld. “Kinderen hebben mij daarvoor genomineerd. Waarom? Door kinderen eigen verantwoordelijkheid te geven, nemen ze zelf beslissingen. Dat is prachtig. Ik stel graag open vragen. Zo stimuleer ik kinderen zelf na te denken én groeit hun vertrouwen. Ik ben altijd bezig om onderwijs te verbeteren. Mijn lessen zijn nu anders dan een maand geleden en al helemaal anders dan een jaar geleden...”

Onderwijs en werk

Knel- en kiemverhalen

- Elkaar niet kunnen ontmoeten zorgt voor beperkingen en achterstand in leren, werken en innovatie.
- Het beperkte fysieke en online onderwijs biedt niet altijd de mogelijkheid voor jongeren om te groeien.
- + Veerkracht en flexibiliteit worden optimaal benut in het online leren en werken.
- + Stilstaan bij dat wat echt belangrijk is in leren en werken wat geluk en motivatie ten goede komt.

Dromen

- Meer focus op de menselijke maat in leren en werken.
- De lessen die we leerden over solidariteit, vertrouwen en de werk/privé balans vasthouden.
- Elkaar weer echt ontmoeten om samen ervaringen op te kunnen doen.

Drie ideeën

- Mensen ondersteunen om elkaar weer te ontmoeten in het onderwijs en het werk, zo snel mogelijk – maar zeker ook na corona (Fieldlab experimenten, reconnect-festival).
- Op het gebied van onderwijs: ruimte maken voor herstel (weer live les) en vernieuwing, bijvoorbeeld meer aandacht voor docenten en ruimte voor lessen over identiteit en geluk.
- Op het gebied van werk aandacht voor herstel (bijvoorbeeld een coachpool om ondernemers te ondersteunen) en vernieuwing (thuiswerken verantwoord faciliteren, inzetten op sociale innovatie).

‘Mijn wens is dat iedereen mag ontdekken wat hun talenten zijn en deze kan inzetten. Dat gaat over onderwijs, maar ook over werk. Laat ons oog hebben voor de totale mens, dan wordt de wereld mooier.’

Wie zaten aan tafel?

- 6 gesprekken.
- 41 deelnemers totaal.
- Hosts kwamen uit de volgende gemeentes: Amersfoort, Assen, Beverwijk, Houten, Lelystad en Overbetuwe.

Enkele procesobservaties

- Mensen waarderen elkaars perspectieven.
- Ze vinden het ook waardevol om over het thema onderwijs en werk in gesprek te gaan en ideeën hierover te genereren.

Onderwijs en werk

Waar lopen scholieren tegenaan?

Nieuwe mensen leren kennen is door corona niet zo vanzelfsprekend meer. "Hoe kom je er achter wie je bent, als je hele leven alleen nog maar online is?" is een vraag van één van de deelnemers in de gesprekken. "Hoe leer ik mezelf kennen? Hoe ontdek ik wat de wereld mij te bieden heeft?"

Een student vertelt openhartig over hoe corona voelt als een sleur. "Ik heb geen energie meer. Als ik opsta, ben ik moe. Midden op de dag ben ik moe en 's avonds ben ik moe. Dat had ik hiervoor echt niet, dan had ik energie. Elke dag is nu hetzelfde. Die sleur gaat maar door. Er is geen einde in zicht. Er is helemaal geen stip aan de horizon."

Schoolwerk komt in de knel en daarmee ontstaan leerachterstanden en studievertraging. Zoals een van de scholieren tijdens de dialoogtafel inbrengt: "Door die online lessen en zo, is het voor mij heel moeilijk om in de flow van leren te komen.

Ik raak een beetje gedemotiveerd. Ik mis de fysieke les. Met klasgenoten zijn. Als je weet dat je om half 9 les hebt, dan zet je je wekker om 10 voor half 9. En dan lig je misschien met 1 oog dicht en 1 oog open je les te volgen. Dat is heel anders dan als je

op school bent, met je klasgenoten en je docent die je goed kent."Gezondheid gaat ook over hoe je je voelt: "In coronatijd gaat gezondheid vooral over je fysieke gezondheid. We hebben het steeds over een kwetsbare groep; mensen van bejaarde leeftijd. Maar in mijn optiek

is er ook een kwetsbare groep die midden in het leven staan, waar niet naar wordt omgekeken. Bij ons gaat het vooral over een leerachterstand. Dat is wel echt een heel duidelijk knelpunt voor mij. We hebben het de hele tijd over prestaties, maar niet over hoe je je voelt."

Geluk en ontspanning

Iedereen heeft tijdens corona wel iets of zelfs iemand verloren. Dat heeft veel mensen aan het denken gezet: wat vind ik nu echt belangrijk? Hoe, en voor wie wil ik er zijn? Vaak spelen relaties, het gezin en de familie daarin een belangrijke rol.

Wie vraagt 'Wat is het eerste dat je gaat doen als corona voorbij is?' krijgt als antwoord 'Familie en vrienden knuffelen'. En direct daarna: 'Een terrasje pakken, een festival bezoeken, eten met vrienden, dansen, sporten, op vakantie...' Iedereen verlangt weer naar ontmoeting, ontspanning en plezier. En net zo goed naar zingeving en verbinding. Je lekker in je vel voelen, is moeilijk. Zeker voor jeugd en jongeren. En er is veel verdriet – om afscheid van dierbaren, verlies van werk, eenzaamheid, stress en het gevoel van gemis.

Mensen vinden creatieve manieren om elkaar te ontmoeten: de anderhalvemeterwandeling, verjaardagen in de voortuin en een online pubquiz. We ontdekken hobby's waarvan we dachten dat we die nóóit zouden gaan doen. Handwerken, klussen en schilderen, puzzelen, gezelschapsspellen, maar ook: mediteren of zelf groenten kweken. Die creativiteit geeft energie en veel mensen willen dat vasthouden.

'We verlangen met heel ons hart weer naar een live editie. Ik wil horen, zien, voelen en ruiken.'

Dago Houben, algemeen directeur van Eurosonic Noorderslag

"Steeds meer mensen zijn gevaccineerd. Tegelijkertijd ontstaan her en der nieuwe varianten van het virus. Wat betekent dat op de korte termijn? Wat betekent dat voor editie 2022 van Eurosonic Noorderslag? De muzieksector heeft wereldwijd enorme klappen gehad. Ik denk dat het een paar jaar gaat duren voordat wij in schaalgrootte weer terug zijn op het niveau van voor de crises. De noodzaak van een evenement als ESNS is nog groter geworden en speelt deze ook een belangrijk rol in de wederopbouw van deze sector. Ik kijk uit naar festivals, genieten van live muziek samen met mensen zonder afstand te hoeven houden."

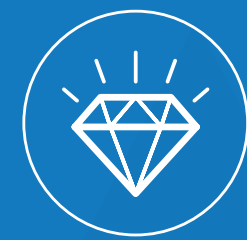

Geluk en ontspanning

Knel- en kiemverhalen

- Gemis aan sociale contacten met familie, vrienden en in het algemeen.
- De effecten van de maatregelen op de bewegingsvrijheid zijn vervelend en lastig.
- Zorgen om een tweedeling tussen voor- en tegenstanders van de maatregelen.

- + Rust en ruimte om bewuster en met meer aandacht te leven.
- + Nieuwe manieren van contact met digitale ondersteuning.
- + Nieuwe initiatieven en creatieve oplossingen om tóch activiteiten en ontmoetingen te organiseren.

Dromen

- Elkaar ontmoeten op het terras en thuis met vrienden en familie, maar ook met mensen buiten de eigen cirkel in de buurt.
- Bewegen in de buitenlucht om van de natuur te genieten en gezond te blijven.
- Persoonlijk geluk zoals trouwen, kinderen krijgen of op vakantie gaan.
- Vrijheid om alles weer te mogen én om in Nederland jezelf te kunnen zijn.

Vier ideeën

- Activiteiten organiseren waarbij mensen met verschillende achtergronden elkaar ontmoeten.
- Ondersteuning vanuit de overheid om de coronaperiode te verwerken en een plek te geven en weer opnieuw 'de draad op te pakken'.
- Mogelijkheden creëren om mee te kunnen denken en doen met de overheid.
- De maatregelen zo snel als kan afschalen.

‘De vrijheid om zelf te bewegen en de vrijheid te krijgen om te ontdekken waar ik gelukkig van word. Meer zelf te kiezen wie ik ontmoet en een knuffel geef.’

Wie zaten aan tafel?

- 6 gesprekken.
- 45 deelnemers totaal.
- Hosts kwamen uit de volgende gemeentes: Koggenland, Elburg, Leusden, Valkenswaard, Waadhoeke.

Enkele procesobservaties

- Het thema geluk en ontspanning raakt iedereen.
- Veel mensen dromen over hun eigen toekomst en het opheffen van de maatregelen.
- Niet iedereen kon dromen en concrete ideeën bedenken voor de samenleving als geheel.

Geluk en ontspanning

Jongeren willen het leven vieren!

Aan de dialoogtafels schuiven ook jongeren aan. En daaruit blijkt een opvallend feit: waar 30+-ers ervaren dat de lockdown ook tijd voor rust, genieten en bezinning met zich meebrengt, zien jongeren deze periode alleen maar als een demotiverende sleur. Zij kunnen niet wachten op het moment dat zij het leven weer mogen vieren.

Nieuwe mensen leren kennen is door corona niet zo vanzelfsprekend meer. Zichzelf en de wereld ontdekken, is voor jongeren nu stukken moeilijker.

“Hoe kom je er achter wie je bent, als je hele leven alleen nog maar online is?” is een vraag van een van de jongeren in de gesprekken. Ze vertellen openhartig over hoe corona voelt als een sleur. “Ik heb geen energie meer. Als ik opsta, ben ik moe. Midden op de dag ben ik moe en 's avonds ben ik moe. Dat had ik hiervoor echt niet, dan had ik energie. Elke dag is nu hetzelfde. Die sleur gaat maar door. Er is geen einde in zicht. Er is helemaal geen stip aan de horizon.”

De motivatie ontbreekt

Schoolwerk komt in de knel, door demotivatie en daarmee ontstaan leerachterstanden en studievertraging. Zoals een van de scholieren tijdens de dialoogtafel inbrengt: “Door die online lessen en zo, is het voor mij heel moeilijk om dan weer terug te komen in een flow van leren. Ik raak een beetje gedemotiveerd. Ik mis de fysieke les. Met klasgenoten zijn. Als je weet dat je om half 9 les hebt, dan zet je je wekker om 10 voor half 9. En dan lig je misschien met 1 oog dicht en 1 oog open je les te volgen. Dat is heel anders dan als je op school bent, met je klasgenoten en je docent die je goed kent.”

Een bijzondere periode is ineens niet bijzonder meer

Wie vraagt naar eventuele positieve gevolgen van corona, hoort van 30+-ers: de stilstand die corona brengt, geeft ook rust en je kunt bewuster leven. Jongeren ervaren dat echt anders. Ze missen feesten, fysieke lessen, contact met studie- en leeftijdsgenoten en de ruimte op erop uit te gaan. Ze zijn zich er van bewust dat dit een bijzondere periode van hun leven had moeten zijn. Die nu anders loopt dan ze hadden gehoopt. En dat doet extra pijn.

Het gevoel van samen is voelbaar

Toch zien jongeren gelukkig ook dat juist in deze tijd het gevoel van samen toeneemt: “Ik merk dat sommige mensen me juist een duwtje in de rug geven. We helpen elkaar er door heen. Je hebt altijd wel iemand dichtbij je staan, die je er wel door heen helpt. Heb vertrouwen! Je moet er voor elkaar zijn in deze donkere dagen. Sowieso.”

Blijf er voor elkaar zijn!

Het gevoel van samen vasthouden, vinden verschillende jongeren belangrijk. Zij vragen zich af: hoe kunnen we overeenkomsten tussen mensen benadrukken, in plaats van verschillen? Een concreet idee uit de gesprekken: maak tv-spotjes en roep mensen op om de verbinding en het omkijken naar elkaar vast te houden.

Wat leren we voor een volgende keer?

Jongeren vinden het ook belangrijk dat we leren van deze periode om voor een volgende coronagolf of pandemie beter voorbereid te zijn: kijk dan liever naar wat wel kan, in plaats van wat niet kan. Zorg bijvoorbeeld met snel-tests dat jongeren weer naar festivals kunnen gaan en gaan sporten. Op het gebied van onderwijs willen jongeren extra aandacht voor stages, praktijklessen en communicatieve vaardigheden – waar geen online oplossingen voor zijn.

Een nationale feestdag

Als het leven weer normaler is en we naar buiten kunnen, willen jongeren dat vieren: “Ik zou een nationale feestdag organiseren, zo iets. Het tegenovergestelde van moment van nationale rouw. Maar juist om het leven toch te vieren. Met elkaar vieren dat we onze vrijheid terug hebben.”

Gezondheid

Deze coronacrisis drukt ons met de neus op het belang van gezondheid. Er is een nieuwe interesse voor fit zijn en fit blijven: mensen gaan meer buiten sporten of thuis bewegen, zij stoppen met roken of te maken hebben met coronakilo's.

We realiseren ons hoe belangrijk een gezonde leefstijl en ook goede zorg is. Ondanks alle inspanningen om het virus onder controle te krijgen, is de gezondheidsprijs hoog. Mensen verloren dierbaren en hebben onder moeilijke omstandigheden afscheid moeten nemen. Of ze werden zelf ziek, en hadden lang last van klachten. Denk aan concentratieverlies, kortademigheid en een gebrekkige conditie.

Ook kwam de reguliere zorg in de knel. Wachten op een operatie waar je eigenlijk niet op kunt wachten. Het overkwam veel mensen. En de maatregelen tegen het virus brengen ook mentale en fysieke gezondheidsschade met zich mee. Voor ouderen, jongeren, mensen met extra kwetsbaarheid door een onderliggende ziekte.

‘Als ik mijn verhaal vertel.
Vertel jij jouw verhaal?’

Peter Bercx, oud-marinier en storyteller

Marinier Peter Bercx kent diepe dalen. “Van mijn vele uitzendingen naar onder meer Cambodja en Bosnië-Herzegovina heb ik een posttraumatische stressstoornis overgehouden. Ik heb me eruit geknokt en ben nu al 25 jaar vrijwilliger voor buddy's in nood.”

Peter is een storyteller pur sang en deelt nu zijn verhalen. Als coronapatiënt lag hij 19 dagen op de intensive care. “Ik had getraind om een marathon te lopen, daar staat nu een dikke streep door. Maar hé ... inmiddels fiets ik wel twee keer per week van Utrecht naar Ede. Ik geniet volop van wat ik wél heb en kan.”

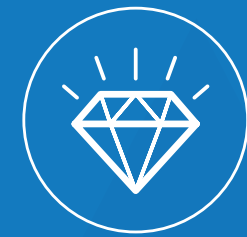
“Als ik een verhaal vertel, vertellen anderen vaak hún verhaal. Dat is de kracht van praten met elkaar. En het is natuurlijk prachtig dat burgers nu hun verhalen delen in dialoogtafels. Zonder eeuwigdurende discussies alsjeblieft. Gewoon, elkaar vertellen over wat je doet, meemaakt of verandert. Zo kun je elkaar inspireren. En daarna? Schouders eronder en samen aanpakken.”

Gezondheid

Knel- en kiemverhalen

- De gevolgen voor de mentale gezondheid van de corona maatregelen zijn soms groot: eenzaamheid, stress en depressie.
- Minder bewegen doordat het beoefenen van de eigen sport niet mogelijk was.
- Ziekte, afscheid en verlies is extra zwaar in coronatijd.
- + Meer bewustzijn op het gebied van gezondheid: hygiëne en leefstijl.
- + Meer bewegen, met name wandelen.
- + Bewuster gaan leven door andere keuzes te maken en te onthaasten.

Dromen

- Weer (spontaan) samenzijn en toevallige ontmoetingen.
- Bewegen in de buitenlucht om van de natuur te genieten en gezond te blijven.
- Aandacht, begrip en respect voor elkaar. Een samenleving waarin je 'mag zijn wie je bent'.
- Gelijkwaardigheid en kansengelijkheid.

Vier ideeën

- Een actieve rol van burgers in het ontplooiën van initiatieven gericht op verbinding en aandacht voor elkaar.
- Na de crisis het leven gefaseerd weer met elkaar oppakken, waarbij er extra aandacht moet uitgaan naar kwetsbare groepen en begrijpelijke communicatie voor iedereen.
- De fysieke ruimte zo inrichten, dat die uitnodigt tot meer ontmoeting.
- Burgers actief betrekken als het gaat om ideeënvorming voor de toekomst.

‘Sinds sportscholen dicht zijn, is de fysieke gezondheid verslechterd (rug, schouder, nek) maar ook de mentale gezondheid krijgt een knauw: je mist de uitlaatklep die sport biedt. Geen ruimte meer om je hoofd leeg te maken.’

Wie zaten aan tafel?

- 6 gesprekken
- 50 deelnemers totaal
- Hosts kwamen uit de volgende gemeentes: Berkelland, Heuvelrug, Doesburg, Goes, Noaberkracht Tubbergen, Hardenberg

Enkele procesobservaties

- Deelnemers zijn geraakt door elkaars persoonlijke verhalen. Het delen en luisteren vervulde een behoefte.
- Mensen vonden het interessant en inspirerend om mensen uit 'verschillende hoeken' van de samenleving te spreken.

Gezondheid

Wat doet corona met onze fysieke en mentale gezondheid?

In de groepsgesprekken gaat het vaak over gezondheid. Corona is natuurlijk onlosmakelijk verbonden aan het thema gezondheid. We horen heel veel verschillende verhalen. Over corona en over de maatregelen, waar we met zijn allen al een lange tijd aan gebonden zijn. Sommige deelnemers noemen lichte effecten, andere deelnemers vertellen verhalen die veel indruk maken.

Een student vertelt: 'Mensen zijn ziek, juist van de corona maatregelen. Ik ken veel mensen die gediagnosticeerd zijn met een burn-out of een depressie. Sporten is lastig of zelfs onmogelijk. Dat heeft een negatieve invloed op onze gezondheid. Kinderen zitten meer binnen, spelen niet buiten. Daar maak ik me best wel zorgen over.'

Mentale gezondheid

Iemand die in de horeca werkt, vertelt over haar dochter: 'Mijn oudste dochter woont met twee huisgenoten. Dan lijkt het op het eerste gezicht dat je niet alleen bent. Maar het is anders dan lekker erop uit kunnen en anderen ontmoeten. Dat hoort bij die leeftijd! Dat dit niet kan, is erg omdat ik zie dat mijn dochter er depressief van is geworden. Ze zit te veel met dezelfde mensen. De mentale gezondheid van veel mensen is door het isolement in de knel gekomen.'

Een student vertelt in de groepsgesprekken zelf over de sociale armoede. 'Bij mij gaat het vooral over de sociale armoede die sterk is toegenomen. School is weggefallen, je doet alles online. Je zit in alleen in je kamertje. Ook andere studenten verliezen hun motivatie. Ik hoor zelfs verhalen over 18-jarigen met zelfmoordneigingen. Daar schrik ik van. Ik ben 25 en ik heb er al last van, dat is best heftig. Iemand van 18 hoort dat niet te hebben. De school biedt wel hulp en er zijn ook studieplekken. Maar de depressie is zo erg dat ik niet buiten wil komen.'

Minder bewegen

En natuurlijk bewegen mensen veel minder doordat ze niet meer kunnen sporten. Een fysiotherapeut vertelde het volgende: 'Ik merk dat er echt veel minder wordt bewogen en gesport. Je weerstand en conditie gaan naar beneden en zo word je juist sneller vatbaar voor ziektes. Sportscholen zijn bezig om open te gaan, maar het lijkt erop dat dat nog even duurt. Sporten moet snel weer kunnen.'

Een andere deelnemer aan de groepsgesprekken, een verkoopmedewerker, vertelt over zijn kinderen. 'Mijn twee kinderen van 12 en 15 jaar doen aan zwemsporten. Ze waren superfit en trinden veel. Nu zijn ze terug op

nul. Ze hebben heel weinig beweging, zitten op bed achter de laptop of op de bank achter de telefoon. Hun gezondheid gaat echt achteruit. Dat vind ik zorgelijk.'

Corona kilo's

De lockdown leverde een nieuw woord op in onze taal: de corona kilo's. Een consulent die deelnam aan de groepsgesprekken vertelt: 'Van haasten gingen we naar onthaasten. Ik heb last van coronakilo's, ik heb er 4,5 kilo bij. Door meer rust kunnen we nu ook kiezen voor een bewuster leven. Meer stilstaan bij hoe je leven was en bewuster kiezen voor een ander leven.'

Bewuster leven

Gelukkig worden mensen door corona zich steeds bewuster van een gezonder leven. Deze toezichthouder kinderopvang vertelt over die voordelen. 'Ik heb een jong gezin en een drukke baan. Voor corona zat ik echt in een ratrace. In maart werd alles stil en rustig en ik dacht: wat nu? Plotseling ging het van haasten naar onthaasten en ik moest er echt aan wennen. Nu waardeer ik het en neem ik meer tijd voor alles. Ik ga rustig naar school, ik kom weer rustig thuis en log in. 's Middags kan ik het eten alvast voorbereiden. Deze voordelen zou ik vast willen houden na de coronacrisis.'

En het verhaal van een foodblogger spreekt boekdelen. 'Onze conclusie was: corona schudde je wakker om kritisch naar je gezondheid te kijken. In onze community op internet ontplofte het. Ik heb met veel mensen contact. Corona was voor hun de stok achter de deur om aan de slag te gaan met hun gezondheid. Het mooie is dat ik dagelijks succesverhalen zie van mensen die nu gezonder leven door betere voeding en meer beweging. Ze boeken goede resultaten en zijn fitter. Medicatie wordt soms minder of stopt zelfs. Ik zie dat het werkt.'

Natuur en milieu

Door corona zijn we ons bewuster geworden van het belang van het klimaat en de natuur. Niet voor niets hebben nog nooit zoveel mensen meegedaan aan de nationale tuinvogeltelling. Nieuwe wandelroutes in de buurt en plekje in het park werden ontdekt. Mensen verbouwen meer groente in eigen tuin of op het balkon. De interesse in tweedehands kleding en meubels neemt toe: soms noodgedwongen, soms uit enthousiasme. Doordat er minder vliegtuigen vliegen, is de CO₂ uitstoot lager. En dat zet mensen aan het denken. Hoe willen we verder? Vakantie in eigen land blijkt een goed alternatief. Is dat iets om vast te houden? Net als lokaal eten en biologisch voedsel? Deze ontwikkelingen worden heel enthousiast ontvangen. Door jongeren bijvoorbeeld, die zich grote zorgen maken over het klimaat. Anderen maken zich juist zorgen dat zij de rekening gepresenteerd krijgen voor die drang naar duurzaamheid. Wie gaat dat betalen?

‘Iedereen is in de dialoog in zijn waarde gelaten. Er was geen discussie, de deelnemers kwamen een voor een aan het woord. Het sentiment bij de ideeën over natuur en milieu werd hierdoor erg rijk.’

Isabel Boerdam, vernieuwer, initiatiefnemer Nationale Week Zonder Vlees

“Als ik vegetarisch kook, reageren mijn vrienden altijd met: dát is lekker. Zeven jaar geleden ben ik mijn blog De Hippe Vegetariër gestart. Een paar jaar later miste ik vlees als onderwerp in de klimaatdiscussie. Als we allemaal een beetje minder vlees eten, dan heeft dat veel impact op het milieu. Ik ben niet echt activistisch, maar toen ontsprong er een vlammetje. Ik dacht: ik start een beweging. Het is zó eenvoudig om minder vlees te eten. Het vraagt geen investering, je hoeft geen concessies te doen aan gemak of smaak, je kunt zelf een bijdrage leveren. Kortom: kleine moeite, groot resultaat. Vergelijk het maar eens met investeren in zonnepanelen of een elektrische auto. Die investering is een stuk forser.”

Natuur en milieu

Knel- en kiemverhalen

- Druk op de natuur (o.a zwerfafval).
- Het gebrek aan landelijk beleid / visie op klimaat.
- Persoonlijke verliezen (inkomen, werk).
- Het missen van 'live' interactie.

- + Meer belangstelling en waardering voor de natuur.
- + Innovatief en creatief denken (wat kan er wél?).
- + Thuiswerken (meer tijd voor gezin, minder CO2 uitstoot).
- + Meer verbinding met familie en vrienden.
- + Rust in de stad (minder toerisme bijvoorbeeld).

Dromen

- Meer waardering voor de natuur.
- Meer groen, bereikbaar en toegankelijk voor iedereen.
- Andere manieren van kijken naar landbouw en voedselproductie (en consumptie).
- Een actievere rol van de overheid.
- Klimaatdoelen halen en over generaties heen kijken.
- Meer recyclen en minder afval in de openbare ruimte.

Vijf ideeën

- Dingen die mensen zelf kunnen doen om bij te dragen aan een beter milieu en meer en schonere natuur.
- Inzetten op bewustwording en gedragsverandering door de overheid.
- Een actieve rol van de overheid om met lef en visie het klimaatprobleem aan te pakken (o.a landbouwvisie).
- Werken aan andere manieren van voedselvoorziening.
- Voortbouwen op de kennis, ervaring en betrokkenheid in de samenleving.

‘Ik zou graag het dilemma oplossen dat mensen individuele verlangens hebben en er tegelijkertijd collectief een belang is van schonere lucht en een beter klimaat.’

Wie zaten aan tafel?

- 4 gesprekken.
- 33 deelnemers totaal.
- Hosts kwamen uit de volgende gemeentes: Houten, Zeist, West-Betuwe & Oudewater.

Enkele procesobservaties

- Soms waren er relatief veel deelnemers met 'groene' beroepen.
- Direct bij de eerste (terugblik)ronde begonnen mensen al met ideeën voor de toekomst.
- Aan het eind geven mensen aan hoopvol en optimistisch te zijn en verder aan de slag te willen. Ze ervaren verbinding en energie en voelen zich gehoord in de dialoog.

Natuur en milieu

Rustige wandelpaden, levendige straten

Door corona blijven we dicht bij huis. We lopen ommetjes in de wijk, sporten in het park en trekken in het weekend er op uit naar een bos in de buurt. Een fijne ontwikkeling om vast te houden. Buiten wandelen houdt mensen immers fit en vermindert stress.

Maar door de drukte in parken en bossen ontstaan ook nadelige gevolgen. Van de dikke rijen geparkeerde auto's tot vertrapping van planten en het verstoren van de rust voor dieren. Hoe zorgen we voor plek voor iedereen in de natuur? Anderzijds zien we ook minder drukte in de straten in onze dorpen en steden. Zijn de winkelstraten en terrassen straks weer net zo gezellig als voorheen? Zien we straks veel lege panden? Hoe maken we de stad dan toch (weer) een fijne plek om te rond te wandelen en mensen te ontmoeten?

Mensen willen graag zorgen voor de omgeving om hen heen, dat is wel duidelijk. Aan het NK Tegelwippen, waarin stoeptegels worden vervangen door plantjes, deden nog niet eerder zoveel mensen mee. En in diverse steden zijn horecaondernemers, supermarkten en een reclamebureau spontaan samen in actie gekomen: cafés maken in hun etalage ruimte voor advertenties van de supermarkten. Zo vullen horeca ondernemers hun inkomsten aan.

Er waren talrijke ideeën voor de steden en natuurgebieden. Bijvoorbeeld: laat kinderen of jongeren rondlopen met camera's op straat zodat ze kunnen laten zien wat zij zien. Zorg voor een gastheer in een bos die geen bonnen schrijft in de zin van 'boetes', maar tickets waarmee je gratis koffie krijgt als je je auto op een bepaalde plek parkeert. Het pannenkoekenrestaurant kan meehelpen en meteen nieuwe klanten werven. Nodig de mountainbikevereniging uit om te helpen bij het opruimen van de fietspaden. Breng inwoners en ondernemers samen en laat ze nadenken over hoe zij het zouden willen. Kortom: samen kijken naar oplossingen maakt de creativiteit los. Van 'veel praten' naar 'meer doen'!

Overkoepelende resultaten.

Er zat best overlap tussen de uitkomsten van de verschillende groepsgesprekken. Sommige ideeën, zoals aandacht voor groen en meer ontmoetingen creëren, kwamen op meerdere punten terug.

Van alle gesprekken samen is een overkoepelend rapport gemaakt, waarin de belangrijkste uitkomsten worden samengevat.

Als indeling houden we, net als bij de themadialoograpporten, de drie basisvragen uit de gesprekken aan.

1. Wat is er tijdens de corona crisis in de knel gekomen en wat is er ontkiemd?
2. Hoe ziet de gewenste toekomst na de crisis eruit?
3. Wat zijn eerste stappen en concrete ideeën om hiernaar toe te werken?

We sluiten af met enkele procesobservaties.

Van alle gesprekken samen is ook een rapport gemaakt, waarin de belangrijkste uitkomsten worden samengevat.

[KLIK HIER VOOR HET OVERKOEPELEND RAPPORT](#)

Middenveldtafels: Bedrijven en organisaties in gesprek.

De Rijksoverheid wilde niet alleen burgers met elkaar in gesprek brengen, ook het bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties werden aan tafel uitgenodigd. Het doel was om te onderzoeken op welke manier deze partijen de samenleving na corona willen en kunnen versterken, veranderen en vernieuwen.

Ook hier gingen deelnemers op zoek naar wat in de knel gekomen en ontkiemd was en welke eerste stappen helpen om de gedroomde toekomst dichterbij te halen. Er werden 19 dialogen georganiseerd, rond vier brede thema's:

1. Samen leven.
2. Kwalitatieve leefomgeving.
3. Brede welvaart.
4. Innovatie en digitalisering.

Het idee is dat voor elk van deze onderwerpen samenwerking tussen meerdere soorten organisaties en meerdere ministeries nodig is.

Rond elk thema vonden meerdere dialoogtafels plaats waarin professionals en leidinggevendenden uit verschillende

organisaties met elkaar konden verkennen: wat is er in de knel gekomen en wat is er ontkiemd? En hoe zouden we werk kunnen maken van herstel en vernieuwing? In totaal kwamen zo 19 online gesprekken tot stand. De startgesprekken werden voorgezeten door een provinciaal bestuurder. En de deelnemers waren afkomstig uit heel verschillende soorten organisaties –er ontstonden daarbij regelmatig ongewone combinaties en nieuwe verbindingen.

Zij gingen aan de slag met vragen als: hoe betrekken we inwoners in een actieve rol bij het weer aantrekkelijk maken van een stadscentrum met leegstand? Maar ook: hoe kunnen we de (samen)redzaamheid in de samenleving versterken door ontmoetingen over bubbels heen te organiseren? Of: hoe komen we tot echte vernieuwing, ook op het gebied van digitalisering?

Leeswijzer:

Op de volgende pagina's vind je van elk thema een overzicht op hoofdlijnen, en als je meer wilt weten kun je doorklikken op het bijbehorende rapport.

Hoe versterken we redzaamheid en ontmoetingen over 'bubbels' heen?

Op het thema **'samen leven'** zijn diverse dialogen georganiseerd in de maanden maart, april en mei. De commissaris van de Koning van Zuid Holland trad op als gastheer bij de startbijeenkomst. Er deden in totaal zo'n 55 mensen van 47 verschillende organisaties mee. Een groot deel van hen was bij alle tafels aanwezig, maar er waren ook mensen die alleen in het begin erbij konden zijn of juist later in het proces aansloten.

[KLIK HIER VOOR HET COMPLETE VERSLAG](#)

Hoe geven we een impuls aan een duurzame, inclusieve samenleving?

Op het thema **'brede economische welvaart'** zijn diverse dialogen georganiseerd in de maanden maart, april en mei. De provinciesecretaris van Drenthe fungeerde als voorzitter bij de startbijeenkomst. En er deden in totaal zo'n 45 mensen van 37 verschillende organisaties mee. Een groot deel van hen was bij alle tafels aanwezig, maar er waren ook mensen die alleen in het begin erbij konden zijn of juist later in het proces aansloten.

[KLIK HIER VOOR HET COMPLETE VERSLAG](#)

In het kader van het project 'Nederland na de crisis' zijn rond vier thema's middenveldialogen georganiseerd. Het idee erachter was om te onderzoeken op welke manier overheid, bedrijfsleven, non-profitorganisaties en de samenleving samen kunnen optrekken in enkele belangrijke herstel- en vernieuwingsopgaven na corona:

- Samen leven: cohesie en vertrouwen in de maatschappij.
- Innovatie en digitalisering.
- Brede economische en maatschappelijke welvaart.
- Kwalitatieve leefomgeving.

De verslagen bevatten een weergave van de gesprekken op hoofdlijnen.

- Rond welke thema's vonden mensen van de verschillende organisaties elkaar?
Wat verdient wat hen betreft aandacht na corona?
- Welke ervaring en kennis deelden ze over hoe je op die onderwerpen aan de slag kunt?
- Welke concrete eigen initiatieven bespraken ze onderling – met als oogmerk om die een stap verder te brengen?
- Hoe kijken ze naar hun eigen rol in de toekomst, en wat verwachten ze van anderen, zoals de overheid?

'Fijn om mee te denken over hoe wij het beter kunnen maken voor mensen die het minder goed hebben.'

'Leuk om dit soort brede vraagstukken met mensen uit een ander netwerk te onderzoeken.'

Hoe komen we tot echte vernieuwing voor en door een brede groep in de samenleving?

Op het thema **'innovatie en digitalisering'** zijn diverse dialogen georganiseerd in de maanden maart, april en mei. De provinciesecretaris van Noord-Brabant fungeerde als gastheer. En er deden in totaal zo'n 67 mensen van 58 verschillende organisaties mee. Een groot deel van hen was bij alle tafels aanwezig, maar er waren ook mensen die alleen in het begin erbij konden zijn of juist later in het proces aansloten.

'Ik ben na deze sessie erg verrast over hoeveel dingen die er zo al lopen!'

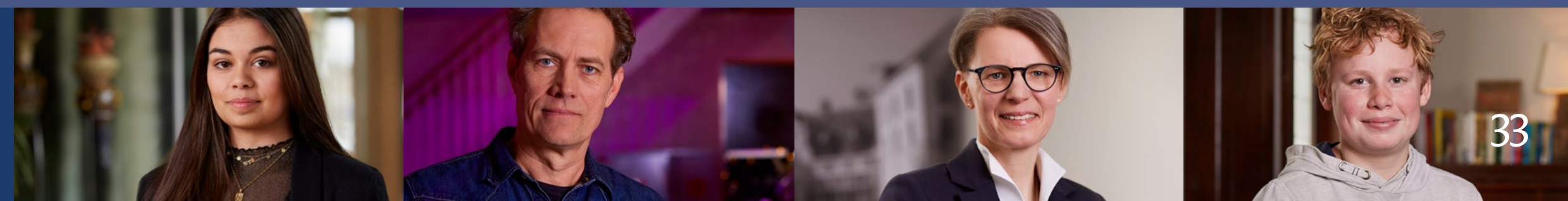
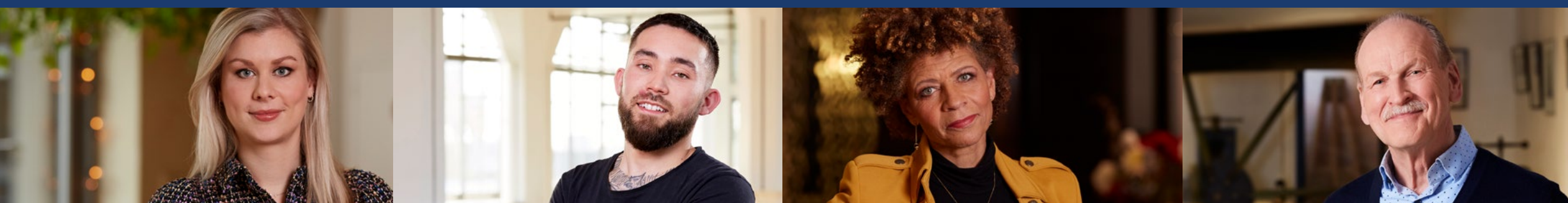
[KLIK HIER VOOR HET COMPLETE VERSLAG](#)

Rustige wandelpaden, levendige straten: hoe zorgen we daar samen voor?

Op het thema **'kwalitatieve leefomgeving'** zijn diverse dialogen georganiseerd in de maanden maart en april. De provinciesecretaris van Drenthe fungeerde als gastheer. En er deden in totaal zo'n 34 mensen van 32 verschillende organisaties mee. Een groot deel van hen was bij alle aanwezig, maar er waren ook mensen die alleen in het begin erbij konden zijn of juist later in het proces aansloten.

'Ik neem ideeën, (mogelijke) samenwerkingen en andere inspiratie mee voor mijn programma.'

[KLIK HIER VOOR HET COMPLETE VERSLAG](#)

De wetenschap aan tafel.

Dialogen met wetenschappers en denkers

De derde groep deelnemers die door de Rijksoverheid is uitgenodigd voor een dialoog over Nederland na de crisis bestond uit wetenschappers en denkers. Welke knelpunten en kiemen zien zij? En welke ideeën voor de toekomst ontstaan bij hen, vanuit hun beroep?

De Chief Science Officers van de overheid en een aantal planbureaus hebben meegedacht over de thema's: wat zijn belangrijke onderwerpen die niet mogen ontbreken in het gesprek over het versterken, veranderen en vernieuwen? En waar de blik van de wetenschap welkom is?

In totaal zijn zes gesprekken georganiseerd, rond vijf thema's:

1. Samenleving: cohesie en vertrouwen.
2. Economisch herstel en brede welvaart voor iedereen.
3. Gezondheid en vitaliteit in de samenleving, vanuit breed perspectief.
4. Korte termijnmaatregelen met het oog op een lange termijn transitie (duurzaamheid, energie, mobiliteit, digitalisering....).
5. Bestuurlijke veerkracht.

In samenwerking met de KHMW en de KNAW zijn in totaal 50 wetenschappers en denkers vanuit verschillende invalshoeken benaderd. Zo zaten er historici, bestuurskundigen, leiderschapexperts, psychiaters, theologen, sociologen, filosofen, criminologen, publicisten, economen en nog meer mensen aan tafel. Om vanuit een brede invalshoek te kunnen kijken en ideeën uit te wisselen.

Rechts vind je alle verslagen van de gesprekken.

SAMENLEVING: COHESIE EN VERTROUWEN.
KLIK HIER VOOR HET COMPLETE VERSLAG

**ECONOMISCH HERSTEL
EN BREDE WELVAART VOOR IEDEREEN.**
KLIK HIER VOOR HET COMPLETE VERSLAG

**GEZONDHEID EN VITALITEIT IN DE
SAMENLEVING, VANUIT BRED PERSPECTIEF.**
KLIK HIER VOOR HET COMPLETE VERSLAG

**KORTE TERMIJNMAATREGELEN MET HET OOG
OP EEN LANGE TERMIJN TRANSITIE.**
KLIK HIER VOOR HET COMPLETE VERSLAG

BESTUURLIJKE VEERKRACHT.
KLIK HIER VOOR HET COMPLETE VERSLAG

Media

Totaal aantal vertoningen	6.290.030	1.899.674	2.630.279
Totaal bereik	2.249.802	633.225	383.074
Totaal aantal keer doorgeklikt	66.854	6.333	24.640
	Facebook/ Instagram	Mobile advertising	Snapchat

PR/free publicity

Bereik	2,8 miljoen
Aantal berichten	315

wat is
jouw
idee.nl

Gesprekken kun je ook zelf voeren!

De gesprekken hebben heel veel los gemaakt. En heel veel nieuwe inzichten opgeleverd. Wederom is gebleken hoe waardevol het is om met elkaar in gesprek te gaan.

Wil je zelf in gesprek gaan? Bijvoorbeeld met je buurtgenoten? Of met je collega's? Of je sportclub? In ieder gesprek zit de kiem van een goed idee. Met elkaar nadenken en elkaar inspireren over versterking, verandering en vernieuwing. Veel begint met een goede dialoog.

Vind hier de praktische tips om een goede dialoog te starten.

Voor een goede dialoog zijn er spelregels:

- Om de beurt stellen deelnemers aan het gesprek de vragen (dat kan dus steeds iemand anders zijn).
- Elke gespreksdeelnemer krijgt de ruimte om zijn of haar eigen verhaal te vertellen, de een na de ander.
- Je onderbreekt elkaar niet, oordeelt niet en gaat niet in discussie. Het gaat vooral om luisteren naar elkaar!

Deze vragen kun je gebruiken om zelf een dialoog te starten.

Wat is er in de knel gekomen?

- Wat is er tijdens corona in de knel gekomen voor jou? Is er iets wat je mist of waar je misschien zelfs verdriet of pijn van hebt (gehad)?
- Wil je me daar een voorbeeld van geven: wat is een moment waarop dit speelde? Wat gebeurde er toen? Wat miste je? Of wat kwam er in de knel?
- Wat, of wie, hielp je erdoorheen?
- Waren er ook momenten waarop je er minder last van had? Wat gebeurde er op die momenten?
- Je hebt net je verhaal verteld. Wat zegt dat verhaal over wat belangrijk is voor jou?
- Als je naar de toekomst kijkt: wat heb jij dan nodig? Heb je een idee over wat je zou kunnen of willen doen? Of kunnen anderen iets doen?

Wat zou je willen vasthouden?

- Corona heeft veel vervelende dingen gebracht. Is er voor jou ook iets goeds ontstaan? Iets waar je blij mee bent, dat je wel zou willen vasthouden?
- Kun je me een voorbeeld geven van een moment waarin je dit ervaart? Wat gebeurde daar? Wat is het effect ervan?
- Wat maakt dat je hier blij mee bent? En dat je het niet meer kwijt wilt?
- Wat gaat er voor jou veranderen als dit blijft, of als het zelfs nog groter wordt? Wat voor beeld komt er dan bij je op?
- Als je naar de toekomst kijkt: wat heb je dan nodig? Wat gaat je helpen om deze positieve ontwikkeling vast te houden of zelfs groter te maken? Wat kan jij hierin doen? Of wat kunnen anderen doen?

Colofon

Dit verslag is gemaakt door Kessels & Smit en Bex*communicatie in opdracht van de Rijksoverheid.

De foto's van de portretten zijn gemaakt door Nicole Minneboo. Ander beeldmateriaal is van Getty Images.

De foto's en video's die gebruikt zijn, zijn eigendom van de Rijksoverheid en mogen zonder toestemming niet door derden worden gebruikt.

Disclaimer

Wij hebben er naar gestreefd om de informatie correct en volledig weer te geven. Ondanks de zorg en aandacht die wij aan de samenstelling hebben besteed, is het mogelijk dat de informatie die hier wordt gepubliceerd onvolledig of onjuist is. Wij behouden ons het recht voor de hierin vermelde informatie op elk moment te wijzigen, aan te vullen of te verwijderen.

De Rijksoverheid, Kessels & Smit en Bex*communicatie zijn niet aansprakelijk voor directe, indirecte of gevolgschade die voortvloeit uit het gebruik of juist de onmogelijkheid om gebruik te maken van deze website en de daarop gepubliceerde informatie.

Het gebruik van externe links in dit verslag kan tot gevolg hebben dat u dit verslag verlaat. De Rijksoverheid is niet verantwoordelijk voor en heeft geen controle op de inhoud van de sites van derden die eventueel hier gekoppeld zijn.

De foto's en video's die geplaatst zijn, zijn eigendom van de Rijksoverheid en mogen niet zonder toestemming door derden worden gebruikt.

